

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

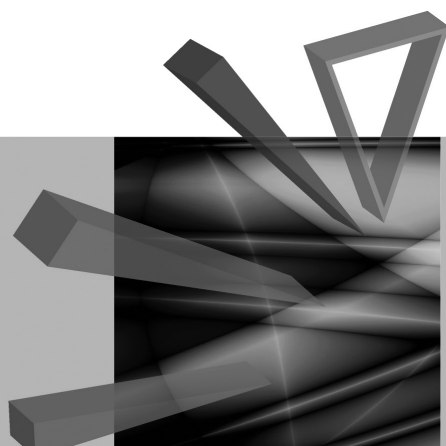
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 2

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-404-2 (tom 2)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Wpływ integracji w ramach strefy euro na konkurencyjność gospodarki narodowej w ujęciu międzynarodowym w kontekście kryzysu	11
Michał Nowicki , Konkurencyjność Unii Europejskiej a kryzys zadłużeniowy strefy euro	22
Alina Nychyk , Problem rozszerzenia Unii Europejskiej na przykładzie Ukrainy	32
Anna Odrobina , Alianse technologiczne w międzynarodowej współpracy badawczo-rozwojowej	41
Paweł Pasierbiak , Ekonomiczne efekty utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską i Koreą Południową	52
Sławomir Pastuszka , Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej	63
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , Stan i perspektywy rozwoju handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi UE i NAFTA	75
Bożena Pera , Wymiana handlowa towarami zaawansowanymi technologicznie w krajach Unii Europejskiej w okresie dekonjunkury gospodarczej (2007-2012)	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak , Korzyści z wdrożenia <i>lean management</i> w polskich przedsiębiorstwach w dobie kryzysu – wyniki badań ankietowych.....	99
Waldemar Pierzchlewski , Koncepcje zarządzania formą walki z kryzysem w przedsiębiorstwie	112
Eugeniusz M. Pluciński , Idea wielu prędkości integracji europejskiej – mit czy konieczność? Wybrane aspekty w kontekście zarządzania kryzysem w Eurolandzie	118
Katarzyna Puchalska , Innowacyjność regionu a nakłady na działalność innowacyjną podmiotów z kapitałem zagranicznym.....	131
Lukasz Puślecki , Strategiczne aliane technologiczne w sektorze biofarmaceutycznym – aliane otwartych innowacji	141
Zdzisław W. Puślecki , O niestabilności cen żywności na współczesnym rynku globalnym	150
Magdalena Rudnicka , Globalne tendencje w handlu usługami	162
Piotr Rybicki , Integracja lokalnych rynków gospodarczych w odniesieniu do instytucji klastra gospodarczego	172
Jan Rymarczyk , Internacjonalizacja i globalizacja giełd papierów wartościowych.....	181

Jerzy Rymarczyk , Antykryzysowe działania Europejskiego Banku Centralnego.....	201
Paweł Sekuła , Analiza determinant bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie.....	211
Anna Skoczylas , Zewnętrzne determinanty innowacji w Polsce	221
Joanna Skrzypczyńska , Przyczyny braku kompromisu w Rundzie Rozwoju WTO	229
Przemysław Skulski , Wykorzystanie reklamy na międzynarodowym rynku uzbrojenia	237
Tadeusz Sporek , Znaczenie Indii i Chin w globalnej gospodarce.....	252
Ewelina Stachurska-Rak , Argentyński kryzys gospodarczy – scheda peronizmu	260
Michał Staszków , Parki naukowo-technologiczne - miejsce wsparcia innowacyjnego biznesu.....	269
Beata Stępień , Zarządzanie wartością dla klienta w przedsiębiorstwach polskich i międzynarodowych – teoria a wyniki badań empirycznych	278
Agnieszka Szańca , Rola międzynarodowego zarządzania zasobami ludzkimi w projektach wielokulturowych	289
Barbara Szymoniuk , Procesy integracyjne przedsiębiorstw w klastrach w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	299
Alina Szypulewska-Porczyńska , Delegowanie pracowników w UE: zasady i analiza empiryczna	308
Paweł Śliwiński , Struktura rachunku finansowego w bilansie płatniczym a zaburzenia na rynku walutowym w Polsce w okresie 2000-2012	319
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , Polityka regionalna Unii Europejskiej i jej wpływ na kształtowanie zrównoważonego rozwoju regionu lubuskiego.....	329
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Instytucja upoważnionego przedsiębiorcy w Unii Europejskiej.....	340
Maciej Walkowski , Dylematy Polski związane z potencjalnym uczestnictwem w europejskim projekcie unii bankowej	351
Zbigniew Wiktor , Wpływ światowego kryzysu na gospodarkę i politykę Chin. Czy można mówić o kryzysie w Chinach?	364
Marta Winiewicz-Bosy , Wpływ kryzysu na wyścigi konne na świecie.....	377
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , Jakość rządzenia w warunkach kryzysu	390
Marek Wróblewski , Aktywność pożyczkowa MFW wobec globalnego kryzysu finansowego.....	401
Waldemar Zadworny , Ocena efektywności systemu zarządzania środowiskowego według normy ISO 14001 w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.....	413
Dominika Zenka-Podlaszewska , Rola zarządzania ryzykiem oraz przejrzystości w łańcuchach dostaw w złożonych warunkach gospodarowania.....	425

Wojciech Zysk , Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2011	435
Katarzyna Żukrowska , Czynniki integrujące i dezintegrujące rynki regionalne i globalne podczas dekonjunktury na przykładzie kryzysu 2008+ ...	446
Anna Żyła , Charakterystyka azjatyckiego modelu rozwoju gospodarczego w świetle teorii oraz doświadczeń krajów zaliczanych do pierwszej i drugiej generacji „azjatyckich tygrysów”	459

Summaries

Magdalena Nawrot, Marta Ostrowska, Nikolett Siklosi , Impact of integration within the euro zone on the international competitiveness of the national economy in the context of the crisis	20
Michał Nowicki , Competitiveness of the European Union in the context of euro zone debt crisis	31
Alina Nychyk , The problem of the European Union enlargement on the example of Ukraine.....	40
Anna Odrobina , Technology alliance in international R&D cooperation.....	51
Paweł Pasierbiak , Economic effects of the European Union-South Korea free trade agreement.....	62
Sławomir Pastuszka , Impact of the economic crisis on the development of the new Member States of the European Union	74
Karolina Pawlak, Katarzyna Kita , State and growth prospects of foreign trade in agri-food products of the European Union and NAFTA	86
Bożena Pera , International trade of the European Union in high technology products during the economic downturn (2007-2012)	98
Agnieszka Piasecka-Głuszak , The benefits of implementing lean management in Polish enterprises in the era of crisis – survey results.....	111
Waldemar Pierzchlewski , Management conceptions as a form of a fight with a crisis in an enterprise	117
Eugeniusz M. Pluciński , The idea of “multi speed” of European integration: myth or necessity? Selected aspects in the context of the management of crisis within eurozone	130
Katarzyna Puchalska , Innovativeness of a region vs. expenditures on innovative activities of entities with foreign capital.....	140
Łukasz Puślecki , Strategic technology alliances in the biopharmaceutical industry – open innovation alliances	149
Zdzisław W. Puślecki , About the volatility of food prices in the modern global market	161
Magdalena Rudnicka , Global trends in services trade.....	171
Piotr Rybicki , Integration of local economic markets in relation to economic cluster institution	180

Jan Rymarczyk , Internationalization and globalization of stock exchanges ..	200
Jerzy Rymarczyk , Anti-crisis measures of the European Central Bank	210
Paweł Sekuła , An analysis of the determinants of foreign direct investment in Europe.....	220
Anna Skoczylas , International determinants of innovation in Poland.....	228
Joanna Skrzypczyńska , The reasons for the lack of compromise in the negotiations in the WTO Development Round	236
Przemysław Skulski , The use of advertisement on the international arms market	250
Tadeusz Sporek , The importance of India and China in the global economy.	259
Ewelina Stachurska-Rak , The economic crisis in Argentina – legacy of Peronism.....	268
Michał Staszaków , Science and technology parks – support for innovative business.....	277
Beata Stępień , Customer Value Management in Polish and international enterprises – the theory and empiric analysis outcome	288
Agnieszka Szańca , The role of international human resource management in multicultural projects	298
Barbara Szymoniuk , Integrational processes of enterprises in clusters in the conditions of economic downturn	307
Alina Szypulewska-Porczyńska , Posting of workers in the European Union: rules and empirical analysis.....	318
Paweł Śliwiński , Structure of financial account in the balance of payments and foreign exchange market disorders in Poland in the period from 2000 to 2012	328
Bogdan Ślusarz, Aleksandra Mitela-Grzybek , European Union regional policy and its impact on the sustainable development of the Lubuskie region	339
Jowita Świerczyńska, Klemens Budzowski , Authorised economic operator in the European Union	350
Maciej Walkowski , Polish dilemmas regarding a potential participation in the European banking union.....	363
Zbigniew Wiktor , The influence of the world crisis on the economy and policy of China. Is there a crisis in China?	376
Marta Wincewicz-Bosy , Impact of the crisis on horse racing in the world	389
Eugeniusz Wojciechowski, Aldona Podgórnjak-Krzykacz , The quality of governance in the conditions of the crisis.....	400
Marek Wróblewski , International Monetary Fund's lending activity towards the global financial crisis	412
Waldemar Zadworny , Assessment of effectiveness of Environmental Management System in accordance with ISO 14001 in enterprises of the Lublin Voivodeship.....	424

Dominika Zenka-Podlaszewska , The role of risk management and visibility in supply chains under complex economic conditions	434
Wojciech Zysk , International trade in services in the years 2004-2011	445
Katarzyna Żukrowska , Integrating and disintegrating factors of regional and global markets during the downturn of economy on the example of 2008+ crisis.....	458
Anna Żyła , Characteristics of the Asian model of economic development in the light of international relations theories and the economic experience of East Asian tigers	470

Alina Nychyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PROBLEM ROZSZERZENIA UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE UKRAINY

Streszczenie: Unia Europejska jest jednym z globalnych graczy współczesnej gospodarki. Żeby nie stracić swojej pozycji, musi ciągle doskonalić się i zwiększać swoją siłę na arenie międzynarodowej. Warunki panujące w zglobalizowanym świecie szybko się zmieniają, a konkurencja pomiędzy najważniejszymi podmiotami – państwami i ugrupowaniami regionalnymi, jest coraz większa. Celem tego artykułu jest zbadanie możliwości kolejnego rozszerzenia UE jako odpowiedzi na globalne wyzwania, a także udowodnienie, że Ukraina jest dobrym kandydatem na kolejnego członka Wspólnoty. Pokazuje on również problemy, które ten proces może generować, opisuje, co je powoduje, a także jak je rozwiązać w najlepszy dla obu stron sposób.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, rozszerzenie Unii Europejskiej, Ukraina-UE, akcesja Ukrainy.

1. Wstęp

Unia Europejska – najwyższy stopień integracji we współczesnym świecie, odpowiedź Europy na wszechobecną globalizację i internacjonalizację, przykład nowego rodzaju współpracy między gospodarkami narodowymi. Chociaż, co oczywiste, Unia Europejska nie jest idealnym tworem i ma swoje wady, a także problemy, ale trzeba przyznać, że jest jedynym w swoim rodzaju partnerstwem gospodarczym i politycznym między 27 krajami, które razem zajmują większą część starego kontynentu¹.

U podstaw europejskich tendencji zjednoczeniowych leży wspólna w znacznej części historia i kultura narodów zamieszkujących ten kontynent. Historia Unii Europejskiej rozpoczęła się po drugiej wojnie światowej, choć korzenie idei zjednoczonej Europy sięgają starożytnego Imperium Rzymskiego².

Celem tego artykułu jest zbadanie jednego ze największych, współczesnych wyzwań, które stoją przed Unią Europejską, a także pokazanie, że we współczesnym, szybko zmieniającym się świecie żadne państwo lub ugrupowanie nie może skupiać

¹ *Jak działa UE*, http://europa.eu/about-eu/index_pl.htm, 15.03.2013.

² *Czym jest Unia Europejska*, <http://unia.realnet.pl/>, 15.03.2013.

się jedynie na własnych, wewnętrznych problemach, ponieważ w tym samym czasie inni, konkurencyjni gracze światowej gospodarki nie stoją w miejscu. W ostateczności prowadzić to może do straty osiągniętej już pozycji i wpływów. Dlatego ważne jest, żeby podkreślić i starać się nieustannie udowodnić, że dla wzmocnienia pozycji UE w świecie można wykorzystać jej rozszerzenie, a dobrym kandydatem do wejścia do Wspólnoty może stać się jej wschodni sąsiad – Ukraina.

2. Współczesna Unia Europejska

UE powstała po drugiej wojnie światowej. Pierwsze kroki integracji europejskiej polegały na usprawnieniu współpracy gospodarczej zgodnie z zasadą, że kraje, które prowadzą między sobą wymianę handlową, są współzależne, a zatem będą raczej unikać konfliktów. Na tym gruncie w 1958 r. utworzono Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG). Na początku ściślejsza współpraca gospodarcza obejmowała sześć krajów: Belgię, Francję, Holandię, Luksemburg, Niemcy i Włochy. Od tego czasu rozwinął się jednolity rynek europejski, który nieustannie się rozwija, tak aby móc w pełni wykorzystać swój potencjał.

Organizacja, która na początku była wyłącznie ugrupowaniem gospodarczym, stopniowo zaczęła obejmować wiele innych obszarów polityki, od pomocy rozwojowej po ochronę środowiska. Odzwierciedleniem tego rozwoju było jej przekształcenie w Unię Europejską (UE) w 1993 r.³

Teraz UE to drugi na świecie (po Stanach Zjednoczonych) produkt krajowy brutto, ponad 500 mln obywateli i terytorium 4,3 mln km². Jest to jedno z centrów gospodarki światowej. Oprócz tego warto podkreślić, że Unia Europejska jest organizacją polityczną o niebagatelnej sile i ma duży wpływ na kierunki rozwoju współczesnego świata (choćby przez to, że jest członkiem wielu wpływowych międzynarodowych ugrupowań – 4 z państw UE są członkami G8, wszystkie zaś są członkami G20). Z drugiej strony, UE budowana jest na uniwersalnych wartościach, które leżą u podstaw jej integracji. Stąd zatem takie słowa Javiera Solany: „Unia Europejska nie jest wyspą, jest częścią globalnej wspólnoty. Dla wielu części świata słowo Europa kojarzone jest z postawą humanitaryzmu, solidarności i integracji. Dlatego Unia musi odgrywać większą rolę, aby pracować dla globalnego wspólnego dobra”⁴.

3. Nowe wyzwanie dla UE

Z jednej strony UE naprawdę zawsze była i jest kojarzona z wartościami demokratycznymi. Jednak z drugiej – te demokratyczne wartości nie zawsze są w stu procentach respektowane w stosunku do wszystkich narodów, w takim samym wymiarze

³ *Jak działa UE...*

⁴ J. Solana, *Shaping an Effective EU Foreign Policy*, Speech at Konrad Adenauer Foundation, Brussels 24 January 2005, cyt. za: L. Aggestam, *Role Theory and European Foreign Policy: A Framework of Analysis*, [in:] O. Elgström, M. Smith (eds.), *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*, Routledge, London 2006, s. 11.

i w pełnym poszanowaniu zasady równości państw⁵. Dlatego też wiele krajów promuje inną wizję światowego ładu i tworzy swoje własne, regionalne ugrupowania integracyjne. Jednak istnieją również istotne przesłanki dla urzeczywistnienia się teorii mondealizmu⁶ (od *monde* – świat). Moim zdaniem jednak erę pełnego globalizmu poprzedzi regionalizm, czego symptomy są już widoczne.

Przykładem na poparcie tej tezy może być chociażby fakt, że w Azji Południowo-Wschodniej już od 1967 r. istnieje Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), które od 2011 r. poszerzone zostało do tzw. ASEAN+3 (ASEAN + Chiny, Japonia, Korea Południowa). Ponadto na amerykańskim kontynencie istnieje NAFTA (USA, Kanada, Meksyk). Również w Ameryce Południowej państwa nieustannie pogłębiają współpracę między sobą w różnych dziedzinach – przy czym chętniej integrują się regionalnie aniżeli z innymi częściami świata. Ze strony Stanów Zjednoczonych nadal widać pragnienie zjednoczenia obu Ameryk. Również w innych częściach świata można zaobserwować tendencje regionalizacyjne, jednak w niższym stopniu.

Mówiąc o teraźniejszości, należy stwierdzić, że Unia Europejska jest regionem mocno dotkniętym przez ostatni kryzys ekonomiczny – prawie wszystkie państwa zanotowały spadek PKB i nadal borykają się z problemami finansowymi. W tym czasie państwa Azji radziły sobie, generalizując, lepiej – niektóre generowały istotny wzrost i w trakcie kryzysu wzmacniały współpracę, a także integrację. Dlatego teraz region Azji Południowo-Wschodniej staje się coraz większym konkurentem UE (choć integracja w tym obszarze jest oczywiście odmienna od europejskiej). Rozwiązując swoje wewnętrzne ekonomiczne problemy, politycy UE nie bardzo myśleli o światowej hegemonii i wzmocnieniu pozycji UE w globalnej gospodarce. W tym samym czasie, jak zostało to już zasygnalizowane, inne regiony weszły na wyższy poziom integracji. Doprowadziło to do sytuacji, że teraz, nawet w czasie, kiedy nie wszystkie wewnętrzne problemy zostały rozwiązane, Unia Europejska powinna pomyśleć o obronieniu swojej ekonomiczno-politycznej pozycji na świecie. Moim zdaniem, dobrą drogą w tym kierunku jest rozszerzenie Wspólnoty, a jednym z lepszych kandydatów może być Ukraina.

4. Współpraca Unii Europejskiej z Ukrainą

Jeszcze w maju 2008 r. Polska i Szwecja zaproponowały w ramach UE nową inicjatywę – Partnerstwo Wschodnie, mające na celu rozwój współpracy z sześcioma państwami Europy Wschodniej i Kaukazu Południowego (Armenią, Azerbejdżanem, Białorusią, Gruzją, Mołdową i Ukrainą). Rok później program ten został oficjalnie

⁵ Przypomnijmy chociażby wojny w Afryce prowadzone przez „demokratyczne” państwa UE.

⁶ Zwolennicy teorii uważają, że ostatecznie świat będzie zjednoczony ze światowym urzędem i powszechnymi demokratycznymi wartościami. Zob.: J. Nye, *Globalism versus globalization*, “The Globalist”, 15 kwietnia 2002.

powołany do życia podczas szczytu przedstawicieli Unii Europejskiej i państw sąsiedzkich w Pradze⁷.

Partnerstwo Wschodnie nie jest pierwszą inicjatywą UE skierowaną do państw sąsiedzkich. Wśród wielu przedsięwzięć trzeba wymienić Europejską Politykę Sąsiedztwa, Synergię Czarnomorską, Partnerstwo Eurośródziemnomorskie itp. Większość z nich wykazała się tylko ograniczoną skutecznością⁸. Powodów tego może być dużo, a przykład Ukrainy jest jednym z ciekawszych, który warto przywołać i przeanalizować.

Ukraina to najważniejszy po Rosji wschodni sąsiad Unii Europejskiej. Wynika to z jej wielkości (603,7 tys. km²) i potencjału demograficznego (blisko 45 mln mieszkańców), także potencjału gospodarczego i związanego z zasobami naturalnymi⁹. Kraj ten jest największym z sześciu objętych Partnerstwem Wschodnim: przypada na niego około 60% ludności i PKB całego regionu.

Ukraina jest również strategicznie położona – pomiędzy UE/NATO i Rosją. Państwo to odgrywa ważną rolę w basenie Morza Czarnego, które od poszerzenia UE w 2007 r. ma coraz większe znaczenie dla jej polityki. Ważnym aspektem dwustronnych relacji Ukraina–UE jest energetyka, co wynika z m.in. potencjału tranzytowego tego kraju: większość rosyjskiego gazu eksportowanego do Europy (jeszcze niedawno 80%) jest przesyłana za pośrednictwem ukraińskich gazociągów. Ukraina sąsiaduje bezpośrednio z czterema nowymi państwami UE – Polską, Słowacją, Węgrami i Rumunią. Każde z nich jest zainteresowane dwustronnymi relacjami, choć w nieco inny sposób. Warto wreszcie pamiętać, że Ukraina jest jednym z dwu lub trzech państw partnerskich, które wyrażają jednoznaczne zainteresowanie integracją z UE, i że od czasów „pomarańczowej rewolucji” była ona traktowana przez UE jako lider przemian w regionie¹⁰.

Patrząc na historię stosunków UE–Ukraina, można powiedzieć, że są one znakomitym przykładem kontaktów, która można określić jako tzw. długi rozbieg¹¹. Na początku hamowane były one z obu stron. Stosunki pomiędzy ówczesnymi Wspólnotami Europejskimi a niepodległą Ukrainą zostały uregulowane dopiero w 1994 r. Układem o Partnerstwie i Współpracy (PCA). Jednak wszedł on w życie dopiero w roku 1998. Co więcej, nie miał na celu integracji Ukrainy z Unią, nie ukazywał perspektyw na umowę stowarzyszeniową, nie wspominając już o członkostwie. PCA proponował państwu jedynie utworzenie strefy wolnego handlu z UE, jednak

⁷ A. Szeptycki, *Między sąsiedztwem a integracją*, Elipsa, Warszawa 2011, s. 7.

⁸ Tamże, s. 7.

⁹ Zasoby naturalne Ukrainy są znaczne i rozmaite, a przy tym stosunkowo dobrze zbadane, intensywnie wydobywane i wykorzystywane w działalności gospodarczej. Sprzyja temu znaczna terytorialna koncentracja produkcji i ludność, wysoki poziom rozwoju sił produkcyjnych, korzystne gospodarczo-geograficzne położenie, unikatowość bogactw naturalnych, w szczególności mineralnych, rolnych, rekreacyjnych.

¹⁰ Tamże, s. 197-198.

¹¹ P.J. Borkowski, *Polityka sąsiedztwa Unii Europejskiej*, Difin SA, Warszawa 2009, s. 214.

i to zobowiązanie odnosiło się do odległej przyszłości. Pomimo to, Ukraina w 1998 r. oficjalnie wyraziła ostateczną wolę nabycia statusu kraju stowarzyszonego z Unią Europejską.

Stanowisko UE wobec wschodniego partnera wynikało przede wszystkim z faktu, że kraje członkowskie nie postrzegały jego ani jako potencjalnego członka Unii, ani jako kraju w pełni europejskiego. W samej Komisji Europejskiej żywe było także przekonanie o przynależności Ukrainy do tzw. bliskiej zagranicy – Rosji¹².

Jednakże Unia Europejska bez wątpienia doceniała znaczenie Ukrainy, także jako samodzielnego podmiotu polityki europejskiej. Świadczyło o tym przyjęcie w 1999 r. Wspólnej Strategii Wspólnoty wobec kraju, która była dokumentem niezależnym od wypracowanej wcześniej Wspólnej Strategii wobec Rosji. Głównymi celami współpracy UE z Ukrainą miało stać się „wsparcie procesu transformacji politycznej i gospodarczej na Ukrainie, stawienie czoła zagrożeniom w dążeniu do stabilności i bezpieczeństwa w Europie (...), współpraca w kontekście poszerzenia, wsparcie integracji gospodarki ukraińskiej z gospodarką europejską i światową, a także współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych”. Dodatkowo podpisano liczne porozumienia sektorowe oraz stworzono ramy instytucjonalne – warto wspomnieć tutaj choćby o Radzie Współpracy (w jej skład weszła reprezentacja prezydencji, Komisji Europejskiej, rządu Ukrainy oraz wysoki przedstawiciel UE ds. WPZiB) i Komitecie Współpracy (stanowili go wyżsi urzędnicy ministerialni Ukrainy oraz reprezentanci Komisji Europejskiej).

Ten niewątpliwie dobry początek nie odniósł niestety sukcesu w przyszłości. Ukraina świętowała niedawno 21 lat istnienia niepodległego państwa. Wprawdzie przez cały ten okres kolejni prezydenci oraz rządy zabiegały o członkostwo w Unii Europejskiej, jednak właściwie dzisiaj Ukraina ani nie jest jeden krok dalej w kierunku akcesji, ani nie jest już pewna, czy sama tego chce.

Winy za taki rozwój sytuacji można jednak szukać po obu stronach. Zacieśnieniu wzajemnych kontaktów z pewnością nie pomogła zarówno wypowiedź Guntera Verheugena, byłego komisarza ds. rozszerzenia, który stwierdził, że „za 20 lat członkami UE będą wszystkie państwa europejskie z wyjątkiem krajów byłego ZSRR”, jak i podpisanie przez Ukrainę umowy w sprawie przedłużenia pobytu rosyjskiej Floty Czarnomorskiej na Krymie czy też proces Julii Tymoszenko¹³.

5. Droga Ukrainy do członkostwa w UE

Rozpatrzmy dokładnie obecną sytuację stosunków UE–Ukraina. Współczesna polityka zagraniczna tego pretendenta do członkostwa jest skomplikowana na równi z polityką wewnętrzną. Niestabilność na tych polach przekłada się na niezdecydowanie i lawirowanie dyplomacji pomiędzy Wschodem a Zachodem, a wszystko to

¹² D. Szeligowski, *Ukraina a UE – od upadku ZSRR do Partnerstwa Wschodniego*, 2011-11-25, <http://www.uniaeuropejska.org/ukraina-a-ue-od-upadku-zsrr-do-partnerstwa-wschodniego>.

¹³ Tamże.

zależy od rządzącej opcji politycznej. Ale Ukraina nie może sobie w dłuższej perspektywie pozwolić na dryfowanie między Moskwą a Brukselą ze względu na swoje położenie geograficzne – na granicy trzech wielkich cywilizacji¹⁴ – zachodniej, reprezentowanej przez kraje wysoko rozwinięte o liberalnych poglądach z długą tradycją demokratyczną, prawosławnej, w której władza jest silnie scentralizowana i w której rolę przywódcy sprawuje Rosja, oraz islamskiej, oddzielonej Morzem Czarnym¹⁵.

Wewnątrz Unii działa silne lobby przeciwników dalszego jej rozszerzania na wschód. Sceptycy takiego rozwoju spraw podkreślają, że głównym celem Wspólnoty powinny być jej wewnętrzne problemy, a zbyt duża ekspansja może pogorszyć relacje z Rosją. Politycy ukraińscy także coraz częściej zastanawiają się nad celowością akcesji. Bowiem oprócz wymiernych korzyści z tego wynikających pojawić się mogą negatywne efekty, takie jak konieczność wprowadzenia głębokich i niepopularnych społecznie reform czy utrudnienia w handlu z największym partnerem – Rosją.

Na dzień dzisiejszy wydaje się, że UE czyni wiele kroków na rzecz Ukrainy, ale najważniejszy problem istnieje wewnątrz państwa. Po objęciu władzy przez Janukowicza w 2010 r. według różnych ekspertów kraj wkracza na drogę autorytaryzmu i zmniejszenia demokratycznych praw obywateli.

Kolejna tura rokowań między ukraińskim prezydentem a kierownictwem UE miała miejsce w październiku 2011 r. i zakończyła się niepowodzeniem w ostatniej jej fazie, przez uwięzienie lidera ukraińskiej opozycji Julii Tymoszenko i członków jej gabinetu. Prawie półtora roku później odbył się szczyt w Brukseli (miał on miejsce 25 lutego 2013 r.). Ukraiński rząd nalegał w tym czasie, żeby umowa stowarzyszeniowa z Unią Europejską została podpisana jak najszybciej. Jednakże UE chciała wpłynąć na istotne zmiany przebudowy tego kraju według europejskich standardów. Trudności całej sytuacji dopełnia fakt, że prezydent Janukowicz wykorzystuje coraz bardziej swój autorytarny styl przywództwa, co może spowodować fiasko wszelkich rozmów i negocjacji. W grudniu 2012 r. Rada Europejska zaprezentowała szereg warunków dla podpisania umowy – wymagała wykonania kluczowych reform, głównie dla zagwarantowania wolności słowa i niezawisłości systemu wymiaru sprawiedliwości, a także wolnych, sprawiedliwych wyborów i innych praw obywatelskich.

Jednak, jak uważa Susan Stewart, ekspert ds. europejskich Niemieckiego Instytutu Spraw Międzynarodowych i Bezpieczeństwa, Ukraina nie wykorzystała swojego czasu skutecznie i nie spełnia podstawowych wymogów UE. Również Viola von Cramon, przedstawiciel Partii Zielonych w niemieckim parlamencie, mówi, że UE nie jest skłonna zawierać umowy na istniejących warunkach. Działanie takie

¹⁴ Zob. szerzej S. Huntington, *Zderzenie cywilizacji*, Warszawa 2007.

¹⁵ D. Kraszewski, *Specyfika ukraińskiej drogi do Europy. Bezpieczna Europa z perspektywy wschodu*, SGGW, Warszawa 2010, s. 49.

byłoby nieodpowiednim sygnałem dla innych państw wschodniej Europy¹⁶. Pojawiają się również inne głosy zwątpienia od niemieckich polityków. Franz Thönnies, przedstawiciel socjaldemokratów w Komitecie Spraw Zagranicznych niemieckiego parlamentu, mówi, że *okno Europy* jest teraz otwarte dla Ukrainy, a ona powinna wykorzystać tę sytuację i sprostać stawianym jej wymaganiom¹⁷.

Ukraina czeka na podpisanie umów z UE, włączając w to kwestię strefy wolnego handlu – mówimy tutaj najprawdopodobniej o listopadowym (2013 r.) szczycie Partnerstwa Wschodniego w Wilnie. O takiej możliwości wspomniał podczas swojej wizyty w Kijowie (7-8 lutego 2013 r.) eurokomisarz ds. rozszerzenia – Štefan Füle. Zaznaczył on również, że Unia Europejska nie zamierza podpisywać z Ukrainą umowy o strefie wolnego handlu szybciej, aniżeli będzie podpisana umowa stowarzyszeniowa, która paraflowana była 30 marca 2012 r. (podpisy dotyczyły jedynie politycznej części umowy). Dla nabrania mocy prawnej dokumentu jest potrzebne podpisanie i ratyfikacja przez Radę Najwyższą Ukrainy, Parlament Europejski i parlamenty krajów – członków UE. Przedstawiciele Wspólnoty wielokrotnie zaznaczali, że podpisanie umowy stowarzyszeniowej znalazło się pod dużym znakiem zapytania ze względu na aktualną sytuację kraju¹⁸.

Z innej strony zarówno prezydent, jak i premier Ukrainy mówią o tym, że sprawa Julii Tymoszenko, wolności słowa i inne problemy demokracji na Ukrainie nie są pierwszoplanowymi i trzeba skupić się na ważniejszych, strategicznych kwestiach. Na taki stan rzeczy UE nie zgadza się. Gunther Krichbaum, przewodniczący Komitetu UE w niemieckim parlamencie, powiedział, że Wspólnota nie może ignorować przekroczenia konstytucyjnych praw ukraińskich obywateli i przyjmować tego kraju jedynie ze względu na jego geopolityczne znaczenie. Jednak trzeba pamiętać również o tym, że w ostatnim czasie Ukraina prowadzi też rokowania z Rosją o przystąpieniu do Związku Celnego (ZC). Ukraińscy politycy najchętniej przystąpiliby zarówno do UE, jak i do ZC, co jest oczywiście niemożliwe i co wielokrotnie sygnalizowali europejscy politycy. Dlatego Ukraina jest zmuszona podjąć decyzję. Niestety, nie można się ludzić, że głos w tej sprawie zostanie oddany ukraińskim obywatelom. Przez silną centralizację władzy na Ukrainie w rękach rządzącej partii i pozycję oligarchów (których pozbawiłoby to dużej części wątpliwego pochodzenia zarobków) można spodziewać się, że europejskie, demokratyczne wolności zostaną zepchnięte na drugi plan¹⁹. Dlatego obywatelom tego kraju zostaje tylko mieć na-

¹⁶ Skoro można zwyczajnie podpisać umowę, to dlaczego Gruzja czy Mołdawia mają podejmować jakiegokolwiek wysiłki?

¹⁷ *Kyiv's test of UE patience*, DW, 23.02.2013, <http://www.dw.de/kyivs-test-of-eu-patience/a-16623881>

¹⁸ *Janukowicz na samiecie Ukraina-UE stwierdził kurs Ukrainy do eurointegracji*, Polityka, 16.03.2013, <http://www.rbc.ua/rus/top/show/yanukovich-na-sammite-ukraina-es-podtverdil-kurs-ukrainy-25022013164700>.

¹⁹ Wiadomo, że więcej niż 60% ukraińskiej gospodarki znajduje się w szarej strefie. A podmioty, którą nią rządzą, powiązane są z ukraińskim parlamentem.

dzieje, że Unia Europejska będzie wspierać walkę o demokrację na Ukrainie i nie spowoduje jeszcze mocniejszego przeniesienia akcentów w polityce zagranicznej na stronę Rosji²⁰, a także w pewien sposób wpłynie na ukraińską władzę tak, aby zbliżyć się do demokratycznego modelu społeczeństwa, chociażby przez coraz silniejsze związki z UE.

6. Podsumowanie

Na koniec warto powiedzieć, że pomimo coraz lepszych perspektyw współpracy Ukrainy i Unii Europejskiej jej członkostwo wydaje się nadal nierealne w bliższej przyszłości. Obserwując obecne trendy, można więc przypuszczać, że zarówno Ukraina, jak i UE działać będą na rzecz zacieśnienia współpracy i rozwoju pozytywnych stosunków, jednak bez perspektywy pełnego członkostwa²¹. Dopiero w dłuższej perspektywie czasowej istnieje realna możliwość przystąpienia Ukrainy do Wspólnoty, ponieważ jak zostało to dowiedzione wcześniej, jest to gra o sumie dodatniej, z której korzyści odniosą niewątpliwie obie strony. Podstawowym problemem jest tutaj jednak pytanie, czy uda się pokonać bariery polityczne i czy Ukraina jest gotowa na europejską drogę demokracji. Jednakże, jak zasygnalizowano już wcześniej, państwo to z jednej strony stara się wkroczyć powoli na drogę do UE, z drugiej zaś – teraźniejsze władze i oligarchia nie pozwalają do końca na takie kroki. Można mieć jednak nadzieję, że w szerszej perspektywie czasowej obywatele ukraińscy będą mieli szansę na spełnienie swoich europejskich aspiracji, a sama Wspólnota będzie starać się w tym skomplikowanym procesie pomóc, mając na uwadze wszelkie skomplikowane uwarunkowania²². Można zaryzykować stwierdzenie, że ostateczne członkostwo Ukrainy w Unii Europejskiej, choć odrodzone w czasie, może, pod złożonymi warunkami, zadziałać na jej korzyść i spowodować w pewnym stopniu wzmocnienie pozycji konkurencyjnej zjednoczonej Europy w porównaniu z innymi ugrupowaniami integracyjnymi z innych części świata.

Literatura

Borkowski P.J., *Polityka sąsiedztwa Unii Europejskiej*, Difin SA, Warszawa 2009.

Czym jest Unia Europejska, <http://unia.realnet.pl/>, 15.03.2013.

Jak działa UE, http://europa.eu/about-eu/index_pl.htm, 15.03.2013.

Janukowicz na samiecie Ukraina-UE stwierdził kurs Ukrainy do eurointegracji, Янукович на саммите Украина-ЕС подтвердил курс Украины на евроинтеграцию. „ПОЛИТИКА”.

²⁰ Chodzi tu o przystąpienie Ukrainy do Związku Celnego, w którym Rosja ma wyraźne pierwszeństwo w przyjęciu decyzji.

²¹ D. Kraszewski, wyd. cyt., s. 55.

²² Z przykładu „pomarańczowej rewolucji” wiemy, że międzynarodowe poparcie może pomóc w demokratyzacji państwa.

- Kraszewski D., *Specyfika ukraińskiej drogi do Europy. Bezpieczna Europa z perspektywy wschodu*, SGGW, Warszawa 2010.
- Kyiv's test of UE patience, DW, 23.02.2013, <http://www.dw.de/kyivs-test-of-eu-patience/a-16623881>.
- Nye J., *Globalism versus globalization*, "The Globalist", 15 kwietnia 2002.
- Polityka, <http://www.rbc.ua/rus/top/show/yanukovich-na-sammite-ukraina-es-podtverdil-kurs-ukrainy-25022013164700>, 16.03.2013.
- Solana J., *Shaping an Effective EU Foreign Policy*, Speech at Konrad Adenauer Foundation, Brussels 24 January 2005, cyt. za: L. Aggestam, *Role Theory and European Foreign Policy: A Framework of Analysis*, [in:] O. Elgström, M. Smith (eds.), *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*, Routledge, London 2006.
- Szeligowski D., *Ukraina a UE – od upadku ZSRR do Partnerstwa Wschodniego, 2011-11-25*, <http://www.uniaeuropejska.org/ukraina-a-ue-od-upadku-zsrr-do-partnerstwa-wschodniego>.
- Szeptycki A., *Między sąsiedztwem a integracją*, Elipsa, Warszawa 2011.

THE PROBLEM OF THE EUROPEAN UNION ENLARGEMENT ON THE EXAMPLE OF UKRAINE

Summary: Nowadays the European Union is a global player in the modern economy. Because of the fact that the world changes quickly and other competitors do not leave behind, it should always improve itself and grow its power in the world not to lose its position. The aim of this article is to research the opportunities of the European Union enlargement and to show that Ukraine is a good challenger for entering it. The article also shows problems which can appear in the process of it, the reasons of causing them and how to solve them in the best way for both sides.

Keywords: European Union, EU enlargement, Ukraine – EU, Ukraine's accession.